

สหกรณ์ออมทรัพย์และวัตถุประสงค์แห่งสหกรณ์ออมทรัพย์

"สหกรณ์" (Cooperation) คือ วิธีการจัดการรูปหนึ่งซึ่งบุคคลหลายบุคคลร่วมกัน โดยความสมัครใจของตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีสิทธิเสมอหน้ากันหมดเพื่อบำรุงตัวเองให้เกิดความจำเป็นในทางทรัพย์ เป็นความหมายที่พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงให้ความหมายไว้จากคำกล่าวของ เอช แคลเวอร์ต นายทะเบียนสหกรณ์ของอินเดียในอดีตกีที่ว่า "Cooperation is a form of organizations, wherein persons voluntarily associate together as a human beings, on the basis of equality, for the promotion of economic interest of themselves"¹

สำหรับในด้านการดำเนินธุรกิจนั้นถือว่า สหกรณ์เป็นองค์การธุรกิจแบบหนึ่งที่จัดตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีความประสงค์อย่างเดียวกัน ในการที่จะขจัดปัญหาความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในหมู่สมาชิก หรือดำเนินธุรกิจร่วมกันโดยถือหลักความสมัครใจ หลักประชาธิปไตย หลักความยุติธรรม หลักการศึกษา รวมทั้งหลักการช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ไว้ว่า "สหกรณ์" หมายความว่า "คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้" ดังนั้นจึงพอที่จะสรุปได้ว่า "สหกรณ์" เป็นองค์การธุรกิจของประชาชนเอง ริเริ่มจัดตั้งและดำเนินงานโดยประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน ในการดำเนินงานจะยึดถือหลักของความสมัครใจ หลักประชาธิปไตย หลักความยุติธรรม และหลักการช่วยเหลือตัวเองรวมทั้งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

¹ กীরติ บุญสมบัติ, ที่ระลึกเนื่องในโอกาสพระราชทานรางวัลแก่สหกรณ์ที่มีผลงานดีเด่นประจำปี 2517, จัดพิมพ์โดยสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

"สหกรณ์ออมทรัพย์" (Savings Cooperative) เป็นสหกรณ์อีกรูปแบบหนึ่งที่เป็น การส่งเสริมในด้านของการออมทรัพย์ และการช่วยเหลือในด้านการเงินซึ่งกันและกัน ในหมู่สมาชิก สหกรณ์ที่ดำเนินอาชีพเดียวกัน หรือเป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความ มั่นคงในทางเศรษฐกิจและทางการเงินให้แก่สมาชิกสหกรณ์ นอกจากนั้นยังเป็นสหกรณ์ที่ถูกต้อง ตามกฎหมายและจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ดำเนินธุรกิจโดยยึดหลักความ สมัคคีใจ หลักความยุติธรรม หลักประชาธิปไตย หลักแห่งการช่วยเหลือตัวเอง และการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิกของสหกรณ์นั้น ๆ

สหกรณ์ออมทรัพย์ จัดได้ว่าเป็นสหกรณ์ที่ช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้ถึงการดำเนินธุรกิจ ในด้านการเงินอย่างถูกต้อง โดยดำเนินการรวบรวมเงินทุนจากสมาชิกทางด้านการเงินออม ในรูปแบบ ของการถือหุ้นหรือเงินสะสมรายเดือนในสหกรณ์ออมทรัพย์ของตน ในรูปเงินฝาก โดยจะได้ รับผิดชอบแทนพอสมควร แล้วนำออกมาให้สมาชิกที่มีความต้องการในการใช้เงินได้ถูกยืมและคิด อัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม จากลักษณะของการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ในลักษณะ ดังกล่าวนั้น จะเป็นการก่อให้เกิดการหมุนเวียนในเงินทุนในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เนื่องจากสหกรณ์ ออมทรัพย์จัดตั้งจากบุคคลที่มีอาชีพเดียวกันหรือเป็นการจัดตั้งจากบุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกันดังกล่าว โดยสมาชิกทุก ๆ คนที่มีสิทธิในฐานะเจ้าของสหกรณ์ร่วมกัน ก่อให้เกิดความสำนึกในการดำเนินงาน คล้ายกับว่าเป็นการดำเนินงานทางด้านการค้าขายของตนเอง และเพื่อประโยชน์ของตนเอง ทำให้การดำเนินธุรกิจจะหมุนเวียนอยู่ในหมู่สมาชิกและชุมชนที่สมาชิกอาศัยอยู่

นอกจากนั้นสหกรณ์ออมทรัพย์ ยังทำให้เห็นถึงความเสมอภาคในหมู่สมาชิกที่แสดงออก ในรูปของการมีสิทธิในสหกรณ์ คือ "หนึ่งคนจะมีสิทธิในการออกเสียงได้เพียงหนึ่งเสียง" โดยไม่ คำนึงถึงว่าสมาชิกจะมีความแตกต่างกันในฐานะ เกียรติยศหรือชื่อเสียง ว่าเป็นคนรวยหรือจน แต่ ทุกคนเหมือนกันหมด คือ เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่มีสิทธิเท่าเทียมกันทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าในด้านการออก- เสียงหรือการกู้เงินจากสหกรณ์ หรือการเข้าดำเนินการในฐานะตัวแทนของสมาชิก ในการควบคุม สหกรณ์ของตน จากลักษณะของการจัดการทางด้านการเงินอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การดำเนินงานในด้านการบริหาร การควบคุมสหกรณ์ในรูปแบบและวิธีการแห่งสหกรณ์ออมทรัพย์ ดังกล่าว ย่อมจะส่งผลสะท้อนแก่การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ อันทำ ให้การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

สาเหตุแห่งการก่อตั้งสหกรณ์

จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งสหกรณ์นั้น เป็นผลอันเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรประหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 โดยการไ้เครื่องจักรแทนแรงงานคนก่อให้เกิดนายทุนเจ้าของโรงงานและมีการว่างงานเกิดขึ้นในหมู่นักงานเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการชู้กรึคแรงงานและมีรายได้ในขอบเขตจำกัด การดำรงชีพก็อยู่อย่างยากลำบากเกิดความยากจนขึ้นในหมู่นักงานทำให้เกิดแนวความคิดขึ้นในการที่จะร่วมมือกันในการขจัดปัญหาเหล่านี้ในหลาย ๆ วิธีด้วยกัน และวิธีหนึ่งก็คือการจัดให้บุคคลต่าง ๆ ที่เคื่อกร่อนมารวมกลุ่มกันดำเนินงานต่าง ๆ เสียเอง ส่วนผลกำไรที่เกิดขึ้นก็จะแบ่งปันกันในหมู่นักสมาชิกเหล่านั้น อันเป็นสาเหตุเบื้องต้นแห่งการสหกรณ์

บุคคลแรกที่ริเริ่มในค่านของสหกรณ์ และเป็นผู้ให้กำเนิดคำว่า "สหกรณ์" (Cooperation) คือ Robert Owen เจ้าของอุตสาหกรรมทอผ้าในประเทศอังกฤษ เป็นบุคคลที่ริเริ่มในค่านหลักมูลฐานของสหกรณ์ (basic cooperative principles) เช่น การจ่ายเงินปันผลตามหุ้นในอัตราจำกัด และให้นำเอารายได้สุทธิส่วนที่เหลือไปเฉลี่ยคืนแก่สมาชิก ตามส่วนที่สมาชิกค่านินธุรกิจกับสหกรณ์

ในการค่านินธุรกิจของสหกรณ์โดยทั่ว ๆ ไป จะมีความแตกต่างกับการค่านินงานทางธุรกิจในค่านอื่น ๆ เช่น ในรูปของบริษัท ในระบบสหกรณ์นั้นการบริหารงานของสหกรณ์ จะผ่านมาจากการประชุมประจำปีและเลือกตั้งคณะกรรมการค่านินงานของสหกรณ์ขึ้นมา จากบรรคานสมาชิกสหกรณ์ผู้ถือหุ้นในสหกรณ์นั้น ๆ โดยที่สมาชิกทุก ๆ คนไม่ว่าจะมีหุ้นอยู่ในสหกรณ์จำนวนเท่าใดก็ตาม จะมีสิทธิในการออกเสียงได้เพียงเสียงเดียวเท่านั้น ซึ่งผิดกับการค่านินธุรกิจในรูปแบบบริษัท ที่ผู้ออกเสียงจะสามารถมีสิทธิในการออกเสียงได้เท่ากับจำนวนหุ้นที่บุคคลผู้นั้นมีอยู่ในบริษัท และในขณะที่เดียวกันสหกรณ์จะเปิดรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกได้ตลอดเวลา ถ้าบุคคลผู้นั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดเอาไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ แต่ในกรณีของบริษัทนั้นจะเข้าไปได้ก็ต่อเมื่อบริษัทนั้นขายหุ้นให้กับบุคคลเหล่านั้น และการขายหุ้นจะไม่เปิดโอกาสให้กับบุคคลทั่วไปตลอดเวลา และราคาหุ้นของบริษัทจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในการซื้อขาย แต่หุ้นของสหกรณ์จะออกได้โดยไม่จำกัดจำนวนและราคาหุ้นที่สมาชิกถือจะคงที่ตลอดเวลา รวมทั้งได้รับเงินปันผลในจำนวนจำกัด นอกจากนี้ ตาม-

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ก็ยังกำหนดมิให้สมาชิกผู้หนึ่งผู้ใดถือหุ้นในสหกรณ์เกินกว่าหนึ่ง
ในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดของสหกรณ์นั้น¹

แต่ Robert Owen ก็ยังไม่สามารถดำเนินงานให้สหกรณ์ที่เขาได้คิดขึ้นดำเนินงานได้
อย่างสมบูรณ์ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1844 สมาคมสหกรณ์หรือสหกรณ์ (Cooperative Society
or Cooperation) โดยแท้จริงได้กำเนิดขึ้นโดยชื่อที่ว่า "ร้านสหกรณ์ร็อคเคิลของผู้นำอันเที่ยง
ธรรม" (The Rochdale Society or Cooperation) ซึ่งทำการจัดตั้งโดยช่างทอผ้าและ
กรรมกรแห่งเมืองร็อคเคิล (Rochdale) ของประเทศอังกฤษ จำนวน 28 คน โดยมี Charles
Howarth เป็นหัวหน้าและเป็นบุคคลแรกที่คิดในด้านการแบ่งเงินรายได้สุทธิตามส่วนการซื้อให้แก่
สมาชิก อันเป็นวิธีการในการลดราคาสินค้าให้แก่สมาชิกเมื่อปลายมือในสหกรณ์ยุโรป

สาเหตุแห่งการก่อตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์

ในคานสหกรณ์ออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิต (Savings Cooperative or Credit
Cooperative) ที่สามารถจัดไว้เป็นสหกรณ์จัดหาทุนเพื่อให้สมาชิกผู้ไปทำประโยชน์ต่าง ๆ
นั้น กำเนิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสตามแนวความคิดของ Phillippe Buchez (มีชีวิตอยู่ระหว่าง
ค.ศ. 1796-1865) สหกรณ์นี้เป็นสหกรณ์ของคณงานในเมืองและเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก โดยมีหลัก
สำคัญคือ สะสมกำไรส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินสำรองเพื่อสะสมทุนของสหกรณ์ และไม่มีกำไรแบ่งรายได้ให้
เป็นค่าตอบแทนของเงินทุน ต่อมา Pierre Joseph Proudon (มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1809-
1856) ได้จัดตั้งสหกรณ์เครดิตขึ้น โดยใช้วิธีการจ่ายเงินปันผลตามหุ้นแต่คงลมนเล็กไปในที่สุด
ต่อมา Louis Blanc (มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1811-1882) ได้เสนอแผนงานจัดตั้งสหกรณ์ของ
คณงานขนาดใหญ่ต่อรัฐบาลฝรั่งเศส และได้รับการส่งเสริมจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ได้
ลมนเล็กไปในภายหลังเกือบหมด เนื่องจากขาดพื้นฐานที่มั่นคงและขยายตัวเร็วเกินไป โดยขาดความ
ต้องการที่แท้จริง ประกอบกับเป็นการทำอย่างเอาใจประชาชนในทางการเมืองและไม่ถูกหลักการ

¹พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 มาตรา 11 (3).

สหกรณ์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1848 สหกรณ์เครดิตโดยการทำของ M. Francois Haecck ได้ประสบความสำเร็จเป็นสหกรณ์แรก โดยตั้งอยู่ในประเทศเบลเยียม และได้มีการขยายสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์ออมทรัพย์ไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก

สาเหตุของการตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์นั้น เนื่องมาจากการมองเห็นความสำคัญของ "เงินออม" ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจหรือเพื่อความเจริญก้าวหน้าใด ๆ ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้เงินหรือการลงทุน ดังนั้นการนำเอาเงินออมนั้นมาลงทุนเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นย่อมทำให้บุคคลนั้นมีฐานะดีขึ้น แต่เงินออมนี้จะไม่ก่อประโยชน์เฉพาะเจ้าของเงินทุนเท่านั้น แต่บุคคลอื่น ๆ ย่อมได้รับประโยชน์ด้วย โดยที่เจ้าของเงินทุนนำเงินทุนไปฝากไว้ในสถาบันการเงิน เช่น ธนาคาร บริษัทเงินทุนต่าง ๆ สหกรณ์ หรือการถือหุ้นในสหกรณ์ออมทรัพย์ อันจะมีผลทำให้สหกรณ์ต่าง ๆ สามารถดำเนินธุรกิจในด้านการเงินที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

ในปัจจุบันเรามักจะพบเสมอว่าบุคคลต่าง ๆ มักจะมีรายได้ที่จำกัด ส่วนในด้านของรายจ่ายในบางครั้งจะเป็นรายจ่ายที่มักเกิดขึ้นโดยที่ผู้นั้นไม่ได้คาดคะเนไว้ล่วงหน้า หรือเป็นรายจ่ายพิเศษที่เกินกว่ารายได้ที่บุคคลผู้นั้นได้รับ เช่น การรักษาพยาบาล การย้ายที่อยู่อาศัย การสมรส และการกระทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามประเพณี ฯลฯ ทำให้บุคคลเหล่านั้นจำเป็นต้องไปกู้ยืมเงินจากผู้อื่นมาดำเนินกิจกรรมดังกล่าวและยอมรับภาระในการใช้หนี้อันหนักหน่วง อันอาจทำให้เขาเหล่านั้นต้องตกอยู่ในวัฏจักรแห่งความยากจนหรือหนี้สิน ยากที่จะหลุดพ้นออกมาได้ ดังนั้นทำให้การออมทรัพย์ เข้ามามีบทบาทที่สำคัญสำหรับคนกลุ่มนี้ แต่การออมทรัพย์ที่ใดคนนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยากลำบากสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย วิธีการของสหกรณ์เป็นวิธีการที่ค่อนข้างหนึ่งที่จะเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการออมทรัพย์ อันเป็นหนทางแห่งการเกิดสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นมา

สหกรณ์ออมทรัพย์นี้ จะตั้งขึ้นโดยการรวบรวมสมาชิกตามหลักอาชีพ เช่น เป็นคนงานอยู่ในหน่วยงานเดียวกัน อาชีพเช่น ในบริษัทเดียวกัน หน่วยราชการเดียวกัน หรือจัดตั้งขึ้นในชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงอาชีพ แต่จะมีการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิกสหกรณ์เอาไว้ เช่นกำหนดให้ส่งค่าหุ้นเป็นรายเดือนในอัตราที่แน่นอนตามระดับรายได้ ของแต่ละบุคคลเอาไว้ และรับฝากเงินจากสมาชิก นอกจากนั้น ยังจะให้เงินกู้แก่สมาชิกที่มีความจำเป็นที่ต้องการจะใช้เงินเพื่อกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ สหกรณ์ในรูปแบบนี้ในประเทศอังกฤษ อินเดีย ปากีสถาน

พม่า และไทย เรียกว่า "สหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิตสำหรับคนมีเงินเดือน" (Saving and Credit Cooperative for Salary Earners) หรือเรียกว่า "สหกรณ์คนมีเงินเดือน" (Salary Earners Society) ซึ่งก็คือสหกรณ์ออมทรัพย์นั่นเอง

สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นสหกรณ์ที่ประกอบธุรกิจทางการเงิน การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์จะมีลักษณะคล้ายธุรกิจของธนาคาร กล่าวคือ สหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับทุนจากการถือหุ้นของสมาชิกเป็นรายเดือน รับฝากเงินจากสมาชิกในรูปของเงินฝากประจำและฝากออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์จะนำเงินทุนที่ได้จากการถือหุ้นของสมาชิกและเงินรับฝากจากสมาชิกออกให้สมาชิกกู้ยืม ที่เหลือจะนำไปฝากธนาคารหรือชุมนุมสหกรณ์ หรือให้สหกรณ์อื่น ๆ กู้ยืม รายได้ของสหกรณ์ส่วนใหญ่จึงเป็นรายได้จากดอกเบี้ยเงินกู้ ดอกเบี้ยเงินฝาก การจำหน่ายแบบพิมพ์ รายจ่ายของสหกรณ์ส่วนใหญ่ได้แก่ ดอกเบี้ยจ่าย เงินเดือนเจ้าหน้าที่ เครื่องเขียน ค่าใช้จ่ายของใช้สำนักงาน และค่าใช้จ่ายทั่ว ๆ ไป จะเห็นได้ว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินธุรกิจด้านการเงินเท่านั้น เพื่อต้องการส่งเสริมให้สมาชิกเรียนรู้ถึงการออมทรัพย์ และการดำเนินธุรกิจด้านการเงินเป็นเบื้องต้น เป็นการช่วยเหลือสมาชิกของสหกรณ์ให้ช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่คณะ หรือสมาชิกของสหกรณ์ ในด้านการปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของบรรดาสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เหล่านั้น

การก่อตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศต่าง ๆ

หลังจากที่สหกรณ์ออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิต ได้ประสบความสำเร็จเป็นครั้งแรกในประเทศเบลเยียมในปี ค.ศ. 1848 ในการนำของ M. Francois Heack ต่อมา Victor Aime Huber ชาวเยอรมัน ได้อาศัยความคิดดังกล่าวมาจัดตั้งสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศเยอรมัน โดยอาศัยแนวความคิดที่ว่า หากสามารถจัดปัญหาความกดดันทางทรัพย์สินสมบัติ และส่งเสริมให้คนสามารถทำงานร่วมกันได้ ย่อมจะสามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของเอกชนได้แน่นอน ต่อมา Herman Schulze-Delictch (มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1808-1883) และ Friedrich Wilhelm Raiffeisen (มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1818-1888) ชาวเยอรมันได้นำเอาแนวความคิดของ Huber ไปจัดตั้งสหกรณ์เครดิตสำหรับชาวเมืองและสหกรณ์เครดิตสำหรับ

ชาวชนบท และได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้สหกรณ์เครดิตแบบของ Raiffeisen ได้เป็นแบบอย่างของสหกรณ์เครดิตทั่วโลก โดยแพร่ขยายไปยังประเทศอิตาลี โดย Luigi Luzzatti นำเอาความคิดของ Raiffeisen ไปจัดตั้งธนาคารสหกรณ์ที่เมืองมิลาน และเป็นผู้ริเริ่มนโยบายจำกัดการถือหุ้นของสมาชิก รวมทั้งการสมัครเข้าเป็นสมาชิกต้องมีสมาชิกอื่น ๆ รับรองอย่างน้อยสองคน ต่อมาในปี ค.ศ. 1883 Dr. Leone Wallenborg ได้ตั้งสหกรณ์เครดิตขึ้นที่เมือง Loregia และเป็นผู้ที่ริเริ่มให้เก็บเงินค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากสมาชิก แล้วได้ขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ สู่ทวีปอเมริกาและเอเชีย

ในทวีปอเมริกาเหนือ Alphonse Des Jardins (มีชีวิตระหว่าง ค.ศ. 1854-1921) ได้นำเอาสหกรณ์เครดิตแบบ Raiffeisen ไปจัดตั้งขึ้นที่เมืองเลวิส มณฑลควิเบก ประเทศแคนาดา ในปี ค.ศ. 1900 โดยเรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า "Caisse Populaire" อันหมายถึงสหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิตนั่นเอง และยังได้ช่วยจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เรียกว่า Credit Union ขึ้นที่เมืองแมนเชสเตอร์ รัฐนิวแฮมป์เชียร์ ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1909 ต่อมา Edward A. Filene พอคาแห่งเมืองบอสตันได้ร่วมกับ Des Jardins และ Pierre Joy ได้ตั้งสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งชาติขึ้น (Credit Union National Extension Bureau) ขึ้นในปี 1921 และได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อคุ้มครองสหกรณ์ออมทรัพย์

ในปี ค.ศ. 1934 รัฐบาลกลางของสหรัฐได้ออกกฎหมายสหพันธ์ออมทรัพย์แห่งอเมริกา "U.S. Federal Credit Union Act" เพื่อเป็นการคุ้มครองสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศที่จดทะเบียนภายใต้กฎหมายนี้ และในปีเดียวกันได้จัดตั้งชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งชาติ (Credit Union National Association, CUNA) เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ รวมทั้งให้การศึกษากับสหกรณ์ออมทรัพย์ ในปี ค.ศ. 1962 ชุมนุมนี้ได้กลายเป็นชุมนุมสหกรณ์ระหว่างประเทศ "CUNA International Inc" โดยมีสันนิบาตสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์ออมทรัพย์ชั้นประถม (Credit Union) เกือบทั่วโลกเป็นสมาชิกในปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "World Council of Credit Union"

จะเห็นได้ว่าในสหรัฐและทวีปอเมริกาเหนือทั้งหมดจะเรียกสหกรณ์ออมทรัพย์ว่า "Credit Union" ซึ่งจะไม่แตกต่างไปจาก "Saving Cooperative" แต่อย่างไรก็ดี ย่อมขึ้นอยู่กับความนิยม

ในแต่ละประเทศ เช่นในประเทศเยอรมัน อันเป็นแหล่งกำเนิดของสหกรณ์เครดิตในชนบทยังคงใช้ชื่อว่า "Raiffeisen Society" อยู่ในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ หรือในบางท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์เฉพาะในหมู่มนุษย์เงินเดือนก็เรียกว่า "Salary Earners, Society" ส่วนในประเทศที่ดำเนินงานสหกรณ์ออมทรัพย์แบบของอเมริกา เช่น ฟิลิปินส์เรียกว่า "Credit Union" แต่ทั้งหมดยังคงมีวัตถุประสงค์ในการที่จะส่งเสริมการออมทรัพย์ และช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจการเงินในคราวที่จำเป็น ตามที่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายสหกรณ์ออมทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา ว่า

Federal Credit Union means a cooperative association organized in accordance with the provisions of this Act for the purpose of promoting thrift among its members and creating a source of credit for provident and productive purpose¹

การก่อตั้งสหกรณ์ในประเทศไทย

ระบบสหกรณ์ได้เริ่มเข้ามาในแนวความคิดของคนไทย ในราว ๆ พ.ศ. 2456 โดยที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติในสมัยนั้น ได้ดำเนินนโยบายที่จะสนับสนุนธนาคารไทยพาณิชย์ของคนไทย เป็นสถาบันที่กู้ยืมไปทำทุนในการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยได้เชิญ Sir. Bernard Hunter หัวหน้าธนาคารแห่ง Madras ประเทศอินเดียเข้ามาตรวจตราและเสนอความเห็นใน พ.ศ. 2457 และได้เสนอให้จัดตั้ง "ธนาคารกู้ยืมแห่งชาติ" (National Loan Bank) ขึ้นเพื่อให้ราษฎรได้กู้ยืม โดยยึดถือที่ดินและหลักทรัพย์อื่น ๆ เป็นประกัน โดยการให้ธนาคารไทยพาณิชย์ โอนทุนมาร่วมกับรัฐบาล ส่วนการกู้จะให้ชุมชนผู้ร่วมกันจัดตั้งเป็น "สมาคมสหกรณ์" เพื่อจะได้มี

¹ เอกสารวิชาการของกรมส่งเสริมสหกรณ์ "คู่มือสหกรณ์ออมทรัพย์" (หลักและวิธีการสหกรณ์ออมทรัพย์) พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2518, กรมส่งเสริมสหกรณ์.

หลักประกันอันมั่นคง แต่กรรมการบางคนของธนาคารไทยพาณิชย์ไม่เห็นด้วย ทำให้แนวความคิดในการจัดตั้ง "สมาคมสหกรณ์" ต้องล้มเลิกไป¹

ต่อมา พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมอบหมายให้กรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ โดยมีพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นอธิบดีทรงเป็นผู้ชักนำเอาระบบสหกรณ์เข้ามาในประเทศไทย โดยทรงเห็นว่าในระยะแรกควรที่จะเอาระบบสหกรณ์หาทุนเข้ามาใช้ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้และยังก่อให้เกิดความรู้ เนื่องจากสหกรณ์หาทุนมีอยู่หลายแบบซึ่งในต่างประเทศดำเนินงานได้ผลดี ในที่สุดจึงนำเอาสหกรณ์หาทุนแบบ Raiffeisen เข้ามาใช้ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาของเกษตรกร หลังจากนั้นพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้ทรงเลือกพนักงานสหกรณ์ และร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับงานสหกรณ์ผนวกเข้ากับ "พระราชบัญญัติสมาคม พ.ศ. 2457" และใช้ชื่อว่า "พระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. 2459" ต่อมาได้มีการเผยแพร่วิธีการและหลักการของสหกรณ์ไปในหมู่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เพื่อเป็นการเผยแพร่ไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ หลังจากนั้นได้คัดเลือกเอาจังหวัดพิษณุโลกเป็นที่ตั้งสหกรณ์หาทุนเป็นแห่งแรก²

สหกรณ์แห่งแรกของประเทศไทย เป็นสหกรณ์หาทุนที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2459 หลังจากการจัดตั้งสหกรณ์และดำเนินงานสำเร็จครั้งแรกในโลก 72 ปี ใช้ชื่อว่า "สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใจ" ตั้งอยู่ที่ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แล้วขยายงานสหกรณ์ออกไปยังท้องถิ่นอื่น ๆ อีกจำนวนมาก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2471 จึงได้มีประกาศยกเลิก "พระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. 2459" แล้วประกาศใช้ "พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471" เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สหกรณ์ประเภท

¹ทิพย์ ทิพย์ชัยเมธา, หลักเศรษฐศาสตร์สหกรณ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, 2516.

²หลวงจินดาสหกรณ์, "ประวัติการจัดสหกรณ์ในประเทศไทยโดยสังเขป" วารสาร-สหกรณ์, (กรมส่งเสริมสหกรณ์, กรุงเทพฯ ๗ ปีที่ 1 เล่ม 2, 2476).

อื่น ๆ ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง ต่อจากนั้นได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติสหกรณ์อีกในปี พ.ศ. 2476 และในปี พ.ศ. 2477 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2511 จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์ให้ดีขึ้น

การก่อตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย

หลังจากระบบสหกรณ์ได้เข้ามาในประเทศไทย และขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางแล้ว ได้มีผู้ริเริ่มในคานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำหรับคนมีเงินเดือน ขึ้นเป็นรายแรกในหมู่ข้าราชการสหกรณ์ และพนักงานของธนาคารเพื่อการสหกรณ์ (เค็ม) ใช้ชื่อว่า "สหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์ จำกัดสินไช้" ได้จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2492 หลังจากสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งแรกในโลกประสบความสำเร็จถึง 101 ปี สหกรณ์แห่งนี้ได้ดำเนินงานด้วยความมั่นคงจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แต่ในคานของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยนั้นยังมีสถาบันการเงินอีกแบบหนึ่งที่คล้ายคลึงกับสหกรณ์ออมทรัพย์ ใช้ชื่อภาษาไทยว่า "กลุ่มออมทรัพย์พัฒนา" และชื่อภาษาอังกฤษว่า "Credit Union" แต่มิได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ จัดได้ว่าเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์อีกรูปแบบหนึ่ง โดยเริ่มจัดตั้งครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2508 ที่ห้วยขวาง กรุงเทพฯ ฯ และได้ขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ

ในคานของสหกรณ์ออมทรัพย์ เมื่อปรากฏว่าสหกรณ์คนมีเงินเดือนแห่งแรกที่จัดตั้งเป็นการทดลองนั้นเป็นผลสำเร็จ ทางราชการจึงได้ทำการส่งเสริมและสนับสนุนให้จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นเป็นแห่งที่สอง ในหมู่ครูจังหวัดนครสวรรค์ใช้ชื่อว่า "สหกรณ์ออมทรัพย์ครูนครสวรรค์ จำกัดสินไช้" จดทะเบียนในปี พ.ศ. 2497 ต่อจากนั้นได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นในหมู่ครูจังหวัดอื่น ๆ อีกจนครบทุกจังหวัด และยังได้แพร่หลายไปในหมู่ข้าราชการในสังกัด กระทรวง กรม มหาวิทยาลัย ตำรวจจตุร และหน่วยราชการอื่น ๆ ทั่วประเทศ จะเห็นได้ว่าสหกรณ์ออมทรัพย์สำหรับคนมีเงินเดือนนี้ได้มีการจัดตั้งเพิ่มขึ้นทุกปี

ส่วนสหกรณ์ออมทรัพย์ตามหลักชุมชน คือสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นโดยผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเดียวกัน ได้มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2514 ใช้ชื่อว่า

"สหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดเชียงใหม่ จำกัด" สหกรณ์แห่งนี้ได้เปิดรับประชาชนทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับเข้าเป็นสมาชิก โดยไม่จำกัดอาชีพและให้โอกาสในการออมทรัพย์ตามความสมัครใจ จะไม่มีการหักเงินเดือนสะสมเป็นทุนเรือนหุ้น เช่น ในกรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในหมู่คนมีเงินเดือน ปรากฏว่าสหกรณ์แห่งนี้สามารถดำเนินงานมาด้วยดี ถึงแม้ว่าจะสะสมทุนได้คราวละไม่มากนักและเติบโตช้าก็ตาม แต่ก็เป็นที่ไปด้วยความสมัครใจและเป็นการพึ่งตัวเองโดยแท้จริง

จากการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ได้ประสบความสำเร็จก้าวหน้ามาเป็นลำดับ และดูทางในการขยายกิจการสหกรณ์ออมทรัพย์ไปยังกลุ่มต่าง ๆ ยังมีอีกมาก กรมสหกรณ์พาณิชย์และ ธนกิจ (เคม) จึงได้พิจารณาเห็นว่างานสหกรณ์ที่ขยายออกไปนี้ หากยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของกรมสหกรณ์พาณิชย์และธนกิจ (เคม) ย่อมจะต้องประสบปัญหาหลายประการ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทั่วถึงและรวดเร็ว อีกประการหนึ่ง กิจการสหกรณ์ทั้งหลายทั่วประเทศ ย่อมจะต้องมีองค์กรในระดับสูงของกิจการเหล่านั้นเอง องค์กรดังกล่าวนี้ก็คือ "ชุมนุมสหกรณ์" (Cooperative Federation) ในระดับจังหวัด ระดับภาค ไปจนถึงระดับประเทศด้วย ด้วยเหตุนี้เองทางราชการที่เกี่ยวข้องจึงเห็นสมควรให้สหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทยได้รวมมือกันจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ในระดับชาติขึ้น เพื่อให้กิจการสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นขบวนการที่ถูกต้องตามสากลนิยม และจะได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือสมาชิกในคานต่าง ๆ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของทางราชการต่อไป อีกทางหนึ่งในการประชุมสัมมนาของสหกรณ์ออมทรัพย์ในปี พ.ศ. 2512 ได้มีมติเห็นชอบในหลักและวิธีการจัดตั้ง รวมทั้งการดำเนินงานของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ในระดับชาติที่เสนอ แต่เพื่อความมั่นคงได้ขอร้องให้ทางราชการได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้น ปรากฏผลว่าในการสำรวจครั้งนั้นได้มีสหกรณ์ออมทรัพย์แสดงความจำนงเข้าเป็นสมาชิกทั้งหมด 55 สหกรณ์ จากที่มีอยู่ทั้งหมด 96 สหกรณ์ จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินงานได้สำเร็จ ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นกันอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่ามีสหกรณ์ออมทรัพย์แสดงความจำนงเข้าเป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จะจัดตั้งขึ้นทั้งสิ้น 81 สหกรณ์ จากสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งหมด 120 สหกรณ์ จึงมีมติให้ดำเนินการจัดตั้ง "ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด" ขึ้นเป็นทางการและได้ทำการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2515

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์

วัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยทั่ว ๆ ไป จะสามารถจำแนกได้ 2 ประการที่สำคัญดังนี้

1. ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยช่วยให้สามารถส่งวนรายได้ส่วนหนึ่งของตนไว้ในหนทางของการออมทรัพย์ที่มั่นคงและปลอดภัย โดยได้รับผลตอบแทนตามสมควรในรูปของอัตราดอกเบี้ย ในกรณีที่ฝากเงินไว้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ และในรูปของเงินปันผลในกรณีที่ถือหุ้นของสหกรณ์ออมทรัพย์
2. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการจัดให้มีเงินกู้สำหรับสมาชิกตามข้อกำหนดที่เหมาะสม และเสียค่าตอบแทนในการกู้ยืมเงินตามสมควร
3. เป็นการให้บริการแก่สมาชิก โดยอาศัยหลักความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ เป็นกิจการที่ไม่ได้มุ่งหวังกำไร ในกรณีที่ดำเนินกิจการมีผลกำไรก็จะเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกทำกับสหกรณ์ของตน รวมทั้งการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและทางการเงินให้แก่สมาชิก

005711

ในด้านของวัตถุประสงค์จะต้องคำนึงถึงเสมอว่า การให้เงินของสหกรณ์ออมทรัพย์แก่สมาชิกนั้น เป็นความสำคัญขึ้นรองจากการส่งเสริมการออมทรัพย์ในหมู่สมาชิก โดยที่สหกรณ์ออมทรัพย์ของคนมีเงินเคือนจะต้องวางเกณฑ์กำหนดให้สมาชิกส่งเงินค่าหุ้นรายเคือนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนในสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักชุมชนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อกับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกถือหุ้น เนื่องจากว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ตามหลักชุมชนไม่มีมาตรการอะไรมาบังคับในการถือหุ้นของสมาชิกเหมือนกับสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ตั้งขึ้นในหมู่บุคคลผู้มีเงินเคือนประจำ นอกจากนั้นจะต้องส่งเสริมเงินฝากในรูปต่าง ๆ ของสมาชิกด้วย โดยการให้ผลตอบแทนในเงินฝากพอสมควร ส่วนในด้านการกู้ยืมจะต้องมีการพิจารณาสมาชิกแต่ละรายในการให้กู้ยืมอย่างละเอียดที่สุด และจะต้องให้กู้ยืมเฉพาะในกรณีที่จำเป็นจริง ๆ นอกจากนั้นจะต้องมีการจำกัดขั้นสูงสุดของเงินกู้เอาไว้อย่างดี ทั้งต้องควบคุมการส่งเงินกู้และหลักประกันในเงินกู้อย่างละเอียดถี่ถ้วนที่สุด เพราะถ้าหากเป็นการให้กู้โดยง่ายแล้วยอมจะเป็นผลเสียแก่สมาชิกและสหกรณ์ออมทรัพย์นั้น ๆ เอง ส่วนในด้านของการให้บริการอื่น ๆ ของสหกรณ์ออมทรัพย์ จะสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้

เมื่อดำเนินการไปแล้วระยะหนึ่ง และประสบผลสำเร็จในด้านของการส่งเสริมการออมทรัพย์ใน
หมู่สมาชิกแล้ว เช่น การขายที่ดิน ให้เช่าซื้อที่อยู่อาศัย ให้แก่สมาชิกแล้วผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ใน
จำนวนที่แน่นอนแก่สหกรณ์ออมทรัพย์ของตน

ส่วนวัตถุประสงค์ที่เป็นเบื้องต้นของสหกรณ์ออมทรัพย์ ก็เช่นเดียวกับสหกรณ์ในรูปอื่น ๆ
คือส่งเสริมการรักษาดลประโยชน์ของสมาชิก อันขึ้นอยู่กับสมาชิกเองว่าจะให้สหกรณ์ดำเนินงาน
อย่างไร ในเมื่อสมาชิกเหล่านั้นเป็นผู้จัดตั้งสหกรณ์ขึ้นมาและควบคุมการดำเนินงานเองโดยความ
สมัครใจ ดังนั้นสหกรณ์จะดำรงอยู่ได้จะต้องขึ้นอยู่กับความจงรักภักดีต่อสหกรณ์ของสมาชิกเอง
และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก และผู้บริหารงานสหกรณ์จะต้องได้รับเลือกจากสมาชิก
สหกรณ์ไม่ทางอ้อมก็ต้องทางตรงอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นถ้าหากสมาชิกไม่พอใจมีสิทธิในการ
คัดค้านได้ อันแสดงถึงความเสมอภาคในการเป็นเจ้าของสหกรณ์ร่วมกันของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด
ในระบบสหกรณ์จะไม่เหมือนกันกับ ห้างหุ้นส่วน บริษัท เพราะว่าสหกรณ์เป็นการรวมบุคคลในฐานะ
มนุษย์ (Human beings) ที่เท่ากัน จึงย่อมมีความเท่าเทียมกันในทุกโอกาสในสหกรณ์ของตน

ดังนั้นสหกรณ์ออมทรัพย์ นอกจากมีวัตถุประสงค์หลักในด้านของการส่งเสริมการออมทรัพย์ใน
หมู่สมาชิก โดยอาจใช้มาตรการบังคับและเกิดจากความสมัครใจของบรรดาสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์
เหล่านั้นเอง และยิ่งช่วยเหลือสมาชิกในด้านของการให้กู้เงินเมื่อเกิดความจำเป็นในการใช้เงิน
นอกจากนั้นยังให้บริการในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการให้เงินกู้และการส่งเสริมการออมทรัพย์แล้ว
ยังเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักถึงระบบการทำงานของสหกรณ์ และการใช้สิทธิแห่งความเท่าเทียม
กันอย่างมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ในการควบคุมการดำเนินงานในสถาบันการเงินที่ตนเองเป็นสมาชิก
อยู่